

Murska Straža

Glasilo obmejnih Slovencev.

Uredništvo in upravništvo v Radgoni, Murska ulica
štev. 184. — Telefonska štev. 31.
Rokopisi se ne vračajo.

Izhaja vsako soboto zjutraj in stane s poštnino
vred za vse leto 15 K, za pol leta 7 K 50 v.,
za četrť leta 3 K 80 vin.

INSERATI: Ena petstolpna petitvrsta 40 vinarjev.
Pri večkratni objavi primeren popust.

Prvi ljudski tabor v jugoslovanskem Prekmurju.

V slovenski politični zgodovini zavzemajo ljudski tabori važno mesto. V šestdesetih letih preteklega stoletja, po padcu avstrijskega absolutizma, so bili taberi najkrepkejši izraz narodnega življenja Slovencev in imajo veliko zaslugo, da je misel narodne skupnosti in ljubezen do slovenskega jezika prodrla med najširje sloje našega naroda, razkosanega v dežele in teptanega na vseh koncih in krajih. Enako vlogo so igrali ljudski tabori v času deklaracijskega gibanja. Sedaj, ko je cilj ljudskih taborov v marsičem dosežen, sta se vršila skoraj istočasno dva velika ljudska tabora tam, kjer sta bila najbolj potrebna: v Sinči vasi na Koroškem in v Belatincih v Prekmurju.

Ljudski tabor v Belatincih je zanimiv tembolj, ker je prvi politični čin onega dela našega naroda, ki jo bil celo tisočletje ločen od nas in podrejen drugim zgodovinskim strujam. Zato je uspeh prvega tabora razveseljivo presenetil vsakega udeleženca.

Časopisje ni poročalo nič o taboru, ki se vrši v nedejo 17. avgusta predpoldne v Belatincih. Prvotno se je naznanilo, da se vrši v Radgoni, na to pa v Murski Soboti. V resnici pa se je vršil v bogati, narodno najzavednejši vasi Be'atinci blizu Murske Sobotice. To dokazuje, da se je le malo agitiralo in pripravljalo, ker ni minil niti teden, kar je Prekmurje osvobojeno — in je ta manifestacija izbruhnila spontano iz mogočne volje naroda, ki hoče novo življenje in lepšo bodočnost.

Okrog devete ure se je zbralo ob širokih cestah in na trgu pred cerkvo okrog 18—20.000 ljudi. Pešice in na vozovih, v skupinah in procesijah so prišli od blizu in daleč, z daljnih prekmurskih hribov, z bogatih ravnin, od zelene Mure, iz Radgone, z Murskega polja in Slovenskih goric. Sami panonski Slovenci! Pred tisočletjem so morša prihajali tako njihovi njihovi pradedi k sestankom pod šelestečimi lipami, kjer so modri starešine razpravljali o važnih časovnih vprašanjih, o miru in boju...

Na te davne čase si se spomnil, ko si ugledal pestro množico Prekmurcev in si pomislil, da smejo ti ljudje po tisočletju zopet enkrat spregovoriti prosto besedo pod solncem narodne svcbode. Kako novi in praznični so bili vsi ti obrazi, ti okrašeni vozovi, pa slovenske zastave na cerkvi in drugih poslopjih! Iz nekaterih vasi so došle cele procesije z belo oblečenimi dekleti in z cerkvenimi banderi. Prišle so kakor na božjo pot. Iz ene same vasi — Adrijanci — je prispelo okrog 2000 ljudi.

Na trgu pred krasno zidano belatinsko cerkvo se je vršila služba božja, med katero

so pele domače pevke mile in pobožne cerkvene pesmi. Legijonarji so oddali več salv. Po maši je imel cerkveni govor preč. prof. g. Kovačič iz Maribora. Govoril je o evangeljskem reku: Kdor se povišuje, bo ponižan; kdor se poniža, bo povišan. Poviševal se je oholi Madžar, pa je sedaj ponižan; ponižal se je miroljubni Slovenec, pa je sedaj povišan. Njegova pridiga je očevidno dobro uplivala na ljudstvo.

Okrog 10. ure je mladi, delavni organizator prekmurskih Slovencev, g. abit. Jožef Godina otvoril na istem mestu ljudski tabor. Govoril je v narečju o pomenu tega shoda, kjer preganjani in teptani prekmurski Slovenci prvič pozdravljajo svojo svobodo in ujedinjenje z močno Jugoslavijo. Za njim je pozdravil Prekmurce hrvaški legijonar, podporočnik g. Svetec. Nato je nastopil poveljnik jugoslovanskih čet, ki so zasedle Prekmurje, g. podpolkovnik Uzorinac. Civilni komisar za Prekmurje, g. dr. Lajnič je v izbranih besedah razložil ljudstvu svojo nalogo pri prehodni ureditvi prekmurskih razmer in je pozval udeležence, da z trikratnim „živijo“ pozdravijo svojega jugoslovanskega kralja, kateremu se tudi imajo zahvaliti za svoje osvobojenje. Ljudstvo ga je navdušeno pozdravljalo. Najgloblji vtis pa je naredil nastopni govornik, preč. g. župnik Klekl, oče prekmurskih Slovencev, ki je govoril o svojem trpljenju in preganjanju ves čas njegovega dela za ljudstvo; boljše viki so ga bili obsodili na smrt in ravno Belatince so mu dale zavetje, da se je kot navaden poljski delavec skrival tako dolgo, dokler se mu ni posrečilo uiti čez Muro. Vzpodbujal je verno prekmursko ljudstvo k veri v Boga in njegovo pravico ter k ljubezni do naroda, do domovine. Izza njega je govoril zopet preč. g. prof. Kovačič, tokrat kot član naše delegacije pri mirovni konferenci v Parizu. Pravil je, kakšne težave nam je čelal hudobni Italijan in da nam niti Prekmurja ni privoščil, ker so mu bili Madžari ljubši kot Jugoslovani. Wilsonu, Francozom, zlasti pa banatskemu Srbu prof. Pupinu se ima Prekmurje zahvaliti, da se je naši delegaciji posrečilo, rešiti ga za Jugoslavijo. G. Vladimir Pušenjak je razpravljalo o gospodarskih vprašanjih Prekmurja, zlasti o agrarni reformi in o židih („Doli z njimi“). Navduševal je Prekmurce za Jugoslavijo, ki ima kruha, mesa in vina v obilni meri. Njegovim izvajanjem so ljudje živahno pritrjevali. Nastopni govorniki so izročali razne pozdrave: g. Vahtar v imenu „Murskega Sokola“ (zaeno je tudi lepo razpravljalo o Srbih in našem kralju); g. Kukovec v imenu Ljutomera; g. bogoslovec Kerec v imenu Goričancev (t. j. hribovskih Prekmurcev) ter domačin g. Balažič v imenu Belatinec. Ob 12. uri je bil tabor zaključen. Oglasil se je zvon domače cerkve, belatinska godba je zaigrala „Lepo našo domovino“, „Naprej zastava Slave“

„Hej Slovani“. Množice so se mirno razšle, cesto so napolnile skupine gostov, zadržali so okinčani vozovi nazaj v prekmurska sela. Vsi so ponesli spomin na nekaj novega, veličastnega in lepega. Belatinski tabor bo zapustil v narodni duši Prekmurcev trajne sledi, kot mejnik novega čuvstvovanja in pomlajenja. Navdušenje pa ni dovolj, zlasti ne v zanemarjenih političnih in gospodarskih razmerah na Prekmurskem. To navdušenje je šele pokazalo, da bo treba mnogo, mnogo resnega in smotrenega dela.

Hujskáci.

(Prekmurskim Slovéncem.)

Ništerni ljudje, šteri so dozdej menje ali več v kmici ribili, razširjavajo nezavupne glase i novine med prekmürskimi Slovenci; stém začajo že té pár dnévni bláženi mir i réd znova puntati.

Nemčur, to je Slovenec, šteri se za Némca izdáva je prineso glás, ka je Radgonja z okolicov vréd od mirovne konferencie za stálno Némški Avstriji obsojena. To želeči potüleni madžaroni, to so zblodjeni Slovenci vogrom naklonjeni, pa tüdi Slovenci, šteri se za vogre držijo, takšo njim prijetno novino med slovenskim lüdstvom hitro razglásijo na vse kráje. K tómi zračnomi grádi pa taki drugo zmišleno istino zozidajo, da so Jugoslávi prej brezi pravice iz Paríža našo krajino prevzéli i njim je že antanta po svoji zavüpnikaj v Budapešti dva do štiri dnévni ultimátum poslála, da morejo prekmürski kraj zapüstiti, ovak je bodo vogri vö bili, šterim Románi pomagajo. Stakšimi i vnogimi drugimi lážmi tej brezvestni hujskáci prekmürsko lüdstvo ságajo, v znemirjajo, blodijo, slepárijó i v nezavüpnost správlajo.

Proti takšemi hüdómi zmišlavanji se trbej brániti i se more sredstvami nastopiti, da se lažnjivi jezik takši lüjdi za vsigdár zavéže. Či se komi nastávanje zložnosti, lejpi réd i mér med nami zdaj ne dopádne i proti tómi rova, te ga je potrebno tém prvlé v sémco spraviti.

Morebiti ešče dvómljivi lüdje pa naj pomislijo, da je naša prekmürska domovina lastna slovenska zemla, gde so naši očáki že trij sto let prebivali, prvlé kak so divji magyári se pribesneli i panonske Slovence podjarmili, šteri čilo máli ostanek smo mij. Večina zdaj živoči prekmürski Slovencev se s prihodom vojske naši bratov odkritosrčno radüje svojega odrešenja i združénja. Poleg toga nezmernoga veselja bridke skuznate spomine zbríše i zdaj mérne stáre národne nasprotnike i grešnike ne namejni zadaviti ali pregánjati, temveč se njim čas i prilóžnost ponüja, da naj sakši obsebi svéje krivo i zblodjeno mišljenje spozna in se nezáj na pravo pot za nami pripela. Záto naj vsakši Slovenec sam sebé opijta, kaj je on? Naj spozna ka je! Te hujskáci sprevidijo, da prinás nikšega posla več nemajo i bi se zapston trüdili, ár je té máli národ zreli za zdaj pridobleno odrešenje, šteri njemi nišče več zrok ne strga.

Spomnite se, da smo mij Slovenci dozday vogrski lápci bilij, vsigdar zametavani od vogrov i némcov. Postopali so si znami po svojoj vouli. Brez istinske obrambe, smo njim privsem izročeni bilij. I zdaj, gda so nas naši brati oslobodili toga robstva, je nejdemo pijtat, jeli ste vi to na dovolščino našega gôspoda včinoi, šteri nas je dosegammao v svoji škramplaj držo, ali pa na odločbo mirovne konference? Na kaj takšega samo kakši tepeši, božnjáki i hujskáči mislijo i Vás poštene Slovence zapelávajo i nezáj v robstvo pripravljajo.

Vsi se zdramte brez odlášanja, brez skrbi ali pomišljenja za čisto, pravično národno delo!

Politični pregled.

V Jugoslaviji je ta teden vendarle končala ministrska kriza. Regent je poveril sestavo nove vlade članu Demokratske zajednice Davidoviću. Ta se je prvotno pogajal s vsemi strankami, ki so zastopane v Narodnem predstavništvu, za sestavo koncentracijske vlade. Pogajanja so se razbila. Davidović se je naslonil na svojo Demokratsko zajednico in si pridobil v zadnjem trenutku socialnodemokratsko stranko, ki je dobila zato 3 ministrske sedeže. Srbski radikanci, ki so bili v prejšnjem kabinetu odlično zastopani (ministrski predsednik Protić, finančni minister Ninčić) so odklonili vstop v novo vlado, ker Davidović ni privolil v izvestne strankarske koncesije. V novem kabinetu tudi ni zastopan Jugoslovanski klub (prejšnji vladi sta sodelovala dr. Korošec in Gostinčar) ter Narodni klub (hrvaški Starčevićanci). Nova ministrska lista obsega 15 ministrov. Od teh sta dva (zunanj minister Trumbić in vojni minister general Hadžić) izven strank, trije so socialdemokrati (minister za prehrano in obnovo, minister za socialno politiko, minister za šume in vode), deset pa je demokratoy. Zdravstveni resor je na razpolago kakšni drugi stranki, ki bi morebiti še hotela sodelovati pri vladi. V novem kabinetu sta dva Slovenca: demokrat Kramer in socialni demokrat Kristan. Nova vlada obljublja, da hoče izvesti razne gospodarske reforme, lotiti se valutnega vprašanja in razpisati v najkrajšem času občinske volitve. — V Sinči vasi na Koroškem se je vršil 15. t. m. velik ljudski tabor, katerega se je udeležilo čez 8000 ljudi. Govorili so: general Maister, škof Jeglič, dr. Triller, poslanec Grafenauer in drugi. General Maister je rekel proti koncu svojega krasnega govora: „Mi ne delamo ne za nas, ne za danes, temveč mi delamo za tiste rodove, ki pridejo za nami. In tem bodočim rodovom hočemo in moramo postaviti take domovinske mejnike, da nas ne bodo naši potomci preklinjali, temveč da bodo nas in naše delo blagoslavljali“. Sklenila se je ostra resolucija proti plebescitu na Koroškem, ki je krivičen, zato ker je enostranski; ker ljudstvo ne glasuje tudi na Goriškem, v Istri in drugje. Koroški Slovenci svečano proglašajo svojo nevpogljivo voljo, da ne marajo priti ne pod Nemško Avstrijo, ne pod Nemčijo, temveč edinole pod Jugoslavijo. Tabor v Sinči vasi je dobro vplival na razpoloženje narodnostno zemenjenih koroških Slovencev. — Glede jadranskega vprašanja se zopet vodijo pogajanja med antantnimi diplomati. Zadnji čas je pričela tudi Italija nekoliko popuščati. Pristala je na to, da pride reška luka pod nadzorstvo zveze narodov, ampak mesto samo zahteva odločno za sebe. Tudi del reškega zaledja bi se naj nevtraliziral. Gotovega pa se še vedno ni sklenilo ničesar.

Nemška Avstrija je vsled odloka vrhovnega sveta v Parizu dobila novo uradno ime: avstrijska republika. Računa se, da prejme avstrijska delegacija v Parizu odgovor zaveznikov v petek ali soboto tega tedna. Pričakuje se, da bo mirovna pogodba z Avstrijo tekom zadnjega tedna tekočega meseca podpisana. Verjetno je, da bodo posamezne točke gospodarskega značaja nekoliko omilili, teritorialnih sprememb pa ne bo, ker zavezniki vztrajajo pri že razglašanih mejah.

Na Madjarskem še vedno vlada oblastni Jožef Habsburg, vendar evropski politični krogi pričakujejo skorajšnji padec, ker antanta glasom zadnjih vesti načeloma ne pripušča zopetne

vpostavitve Habsburžanov. Bivši cesar Karel ne more mirovati v svojem švičarskem zavetju in še vedno išče zvez z pristaši širom Srednje Evrope.

Rumunski je zelo narasel pohlep po tuji zemlji. Čeprav je bila v vojni z Avstro-Ogrsko in Nemčijo popolnoma poražena, se vede sedaj kot velika zmagovalka in bi si najraje prisvojila kar celo Ogrsko. Naša država ima z njo hud prepir zaradi Banata. Rumunski ni dovolj, da smo morali izprazniti Temešvar in njegovo zaledje, temveč zahteva celi Banat, čeprav ve dobro, da je večina prebivalcev srbske narodnosti in da ljudstvo noče pod Rumunijo. Upravičena je domneva, da so tudi tukaj vmes italijanski grabežljivi prsti.

Tedenske novice.

Častniki in vojaški uradniki (aktivni, rezervni in v pokoju). 44. pukovska okružna komanda v Mariboru nam piše: Svoječasno je bilo v časnikih razglas, da se morajo zgoraj navedeni javiti pri dopolnilnem poveljstvu v Mariboru, sedaj 44. pukovska okružna komanda v Mariboru v svrhu evidence. Tukajšnja komanda pa je dooznala da je še mnogo častnikov in uradnikov bivše avstrijske armade, ki še do danes niso vposlali svojih podatkov imenovani komandi. Tem potom se poivljajo vsi častniki in vojaški uradniki, bodisi aktivni, rezervni ali v pokoju, ne glede na narodnost ali pristojnost, ali na to, da je imenovani že služil v jugoslovanski armadi, ali ne služil več, ali sploh ni služil v jugoslovanski armadi, in ki prebivajo v okrajnih glavarstvih Maribor, Ljutomer, Ptuj, Slov. Gradec, in mestih Maribor in Ptuj, da nemudoma vpošljejo pismenim potom, ako še tega do danes niso storili, sledeče podatke 44. pukovski okružni komandi: Ime, šarža, rojen, služil pri, narodnost, vera, stanje, poklic, datum, podpis. To javijo tudi tisti, ki momentalno ne stanujejo v omenjenih okrajih in mestih, pač pa so pristojni v te kraje. Vsaka sprememba bivališča se mora istotako javiti tukajšnji komandi. Pripomni se še, da je v korist vsakemu posamezniku, ako vpošteva natančno to naredbo, kajti le tako je mogoče komandi zastopati interese zgoraj imenovanih.

Cven. Umrla je po daljši in mučni bolezni v 61. letu svoje starosti gospa Marija Pušenjak, soproga našega g. nadučitelja. Ostalim iskreno sožalje.

Že se pogajajo z nami. V Beograd so došli zastopniki avstrijske vlade radi trgovskih pogajanj z našo vlado.

Ogrski boljševiki pred sodiščem. Nova ogrska vlada je sklenila, da postavi vse boljševiške ministre in druge javne funkcionarje pred sodišče. Njihov voditelj Bela Kuhn je ušel z več milijonov državnega denarja in se zatekel v avstrijsko republiko, ki ga ščiti in varuje.

Veliko Kanižo zasedejo Francozi? Poroča se, da bodo v kratkem Veliko Kanižo zasedle francoske čete. Tudi Čehoslovaki so začeli obenem z Rumuni prodirati na Ogrsko. Romuni so že zasedli Stolni Belgrad (Szekesfehervar).

Vtonila je v Muri pri Radencih soproga g. Ivana Obererja v Radencih, stara 40 let. Kdor izsledi njeno truplo, dobi nagrado. Več med oglasi.

Predavanje v Radgoni. Izobraževalni klub v Radgoni priredi v petek dne 22. avgusta ob pol 10. uri v risalni dvorani meščanske šole javno predavanje. Predava g. dr. R. Brenčič o grški umetnosti. Vsi radgonski Slovenci povabljeni.

Čehi in Poljaki so v vojnem stanju zaradi Tešina, katerega zahtevajo Poljaki na podlagi narodnostnih razmer, Čehi pa iz gospodarskih vzrokov, ker se nahajajo v tem delu Šlezije veliki premogovniki. Ta prepir krati ugled celemu Slovanstvu, četudi ni v slovanski zgodovini prav nič novega.

Novi pokolji Turkov nad Armenci. Iz Jekaterinodara poročajo, da so ameriško misijo v Batanu, ki je sprejela v zavetje armenske begunce, napadli oboroženi Turki. Okoli 300 Armencev je bilo ubitih in kakih 150 ranjenih.

Zahvala. G. Franc Menhart, trgovec v Gornji Radgoni, je podaril telovadnem društvu „Sokol“ v Radgoni znesek 100 K, za kar se mu izreka srčna zahvala. Posnemajte! Načelstvo.

Dvakratno vožnjo mora plačati kogar zaletijo brez vozne karte v železniškem vozu.

V Italiji se mora oddati vse orožje. Vlada je odredila, da se morajo takoj oddati vse vrste orožja in streliva. Oddaja se začne takoj. Kdor se tej naredbi protivi, bo strogo kaznovan.

Tudi na Dunaju ne marajo Židov. Prve dni po prevratu v Budimpešti je šlo prebivalstvo v stanovanja komunistov in jih napadlo. Iz tega je nastal pogrom na Žide; vsak, o katerem se je sumilo, da je Žid, je bil na cesti napaden. S teškim trudom je vojaštvo vpostavilo mir.

Iz objave, katero nam je doposlalo društvo slov. odvetniških in notarskih uradnikov v Celju povzamemo, da so celjski odvetniki in notarji vsled uradniške stavke uredili najnižje plače svojih uradnikov in pristali na nekatere druge zahteve, ki se tičejo službenega razmerja. Za stenografe in strojepisce se določi najnižja plača 300—600 K, za sollicitatorje 500—900 K, za koncipijente 600—1000 K. Uveljavil se je tudi 7urni delavnik.

Iz Bunčan smo dobili daljši dopis o velikanski bitki, ki se je vršila dne 9. avgusta zvečer pri Šumakovi mlaki in o kateri še ni poročal noben svetovni list. Nek strahovit vojskovodja iz Bunčan je dal s svojim pribočnikom iz ljaševca alarmirati vse fante, kar jih premoreta obe vasi. Bližal se je namreč strašen sovražnik: fantje iz Veržejca. Pri Šumakovi mlaki se je vnela velikanska bitka, o kateri bo pričela še poznim rodovom bunčanska kronika. Tekom bitke se je pokazalo, da verženjski fantje niso tistega duha kot Huni ali Turki in da niso mislili nikogar napadati, ravno tako tudi bunčanski fantje niso imeli namena, zaslužiti Verženjcev. Tako je bila ta svetovna bitka navsezadnje le navaden fantovski »špas«. Poročajo nam, da je bil nekoliko poškodovan nek dobrodušen fant, ki ni imel nobenih sovražnih namenov. Toliko o tej bitki, da bo mirna Bosna.

Dva fanta utonila v Muri. Dne 15. t. m. sta se vtopila pri kopanju v Muri blizu radgonskega železniškega mosta dva fanta iz Črešnjevec in sicer 2letni Ignac Slana ter 18letni Emerik Borovič. Prvega so našli takoj, dočim Boroviča potegnili na suho v Bunčan. Vaščani so ga na lastne stroške spravili v rakev in ko so izvedeli, odkod je utopljenec, so ga odpeljali z vozom domov v Črešnjevece.

Zlobnost. V „Slov. Narodu“ z dne 17. avgusta se je nek dopisnik iz Gornje Radgone obregnil ob osebo g. Neudauerja, tajnika gornje-radgonske Posojilnice in mu očital, da je bivši nemčur. Vsek radgonski Slovenec, ki ga pozna, ve dobro, koliko nizkotne zlobnosti in osebnega maščevanja tiči v tem napadu. Velika večina radgonskih Slovencev je najmanj tako čiste narodne preteklosti kot „Narodov“ dopisnik in ta bi pač ne postavila na čelo tukajšnjih narodnih organizacij moža, katerega jugoslovanstvo bi datiralo od 1. novembra 1918, kakor je to pri mnogih, ki se danes kar zvijajo od same narodne navdušenosti in ne najdejo časa za narodno delo. G. Neudauer je načelnik radgonske „Narodne obrane“, član načelstva „Tiskovne zadruge“ in ravnateljstva „Gospodarske zadruge“, sodeluje pa skoraj pri vseh društvih, ki obstojajo v Radgoni in Gornji Radgoni. Samo nepoučenost uredništva „Slov. Naroda“ je kriva, da je mogel zlobni dopisnik v tem list iztresti svojo maščevalnost, ki pa je preveč nizkotna, da bi mogla doseči svoj namen.

Srbohrvaški tečaj se ne bo več vršil, dokler se ne najde v Radgoni vsaj 10 resnih ljudi. Dosedanjim udeležencem pa: Dobro zabavo! Predavatelj.

Denar je odnesel žigosat. K nekemu kmetu na Krčevinah pri Ormožu je prišel pozno zvečer neznan orožnik in mu ukazal »v imenu postave«, naj mu izroči ves svoj denar, ker je došel brzojavni nalog, da se morajo bankovci takoj na novo žigosati, sicer izgube veljajo. Denar se mu naslednji dan na orožniški postaji v Ormožu vrne. Kmet je v resnici izročil ves svoj denar — okrog 16.000 K moze postave, ki je z njim izginil brez sledu. Drugega dne je kmet tirjal svoj »na novo žigosani« denar od ormoških orožnikov, ki pa niso vedeli nič ne o denarju in ne o dotičnem orožniku.

Strašilo na Žabjaku. Nek popotnik nam piše: Nedavno sem potoval skozi prijazno slovensko vas Orehovci. Ko pa pridem na sloviti Žabjak, so mi ušesa kar zrasla presenečenja in silnega rešpekta: na neki hiši je blestel velik napis: »F. Wratschko, Schmied-Reparaturwerkstätte«. Saperlot! — sem si mislil — mi Jugoslovani smo pa le srečni, da to slovito podjetje leži še na naših tleh. No ja, oče Bračko!

Žensko vprašanje.

II.

Nekaj, kar najbolj ilustrira brezupno in brezpravno stanje žene, je prostitucija. Prostitucija (vlačugarstvo) je ena najbolj podlih ustanov, kar jih pozna zgodovina človeštva. Je naravna posledica mišljenja modernega, vladajočega moža, ki je zavrgel vse višje doktrine in ideale, ki hoče uživati in le uživati in vidi v ženi primerno sredstvo, da doseže ta svoj dvomljiv ideal — spolno uživanje. Prostitucija je strašno ponižala ženo, palnila jo je v vrsto živalij. Da, še več z živali stojijo pod zaščito zakonov, človek jih ne sme uničiti in izrabljati, ako noče priti v konflikt z zakoni. S paznim očesom gleda oko postaviti na to, da se ne razdirajo gnezda, ne pobijajo jajčeca, ne mori mlad zarod koristnih ptic in občutna kazen bi zadela dotičnega, ki bi se pregrešil proti temu. A da se razdira sreča tolikih ženskih src, da se sistematično zavajajo v najbolj podle in umazane svinjarije, za to moderna zakonodaja nima srca. Z vsemi mogočimi sredstvi: z lokavostjo in zvitostjo, s strahom in grožnjami, z vinom in silo jih tirajo brezvestneži, da se vržejo v visoko šolo nemoralnosti. In ne samo, da se jim ni bati kazni: vsa ta trgovina z ženskim blagom stoji dostikrat pod državno kontrolo. Policijska oblast pritisne prostitutki pečat, da spada med ono vrsto ljudi, ki pravzaprav niso več ljudje, ampak svinje, in ji na ta način vzame še zadnji ostanek sramežljivosti. In ko pridejo v one takozvane »javne hiše«, izgube v družbi že docela izkvarjenih tovarišic in pohotnih moških še zadnji preostanek človečnosti, pozabijo polagoma na ono vzvišeno nalogo, katero jim je dala narava sama in se slednjič ne zavedajo več svojega obupnega in tragičnega položaja. Družba pa, mesto da bi obsodila in kaznovala one brezvestneže, ki so spravili te nesrečne in pomilovanja vredne ženske tako daleč, obsoja le žrtve in se s studom obrača od njih. Brez sočutja, brez upanja, da bi se kedaj zboljšal njih položaj, žive življenje suženj tako dolgo, da jim lepota odcveti in jih pomečejo na cesto, kjer še nadalje širijo bakcile nemoralnosti in zatrupljajo družbo. Žalostna slika zablode človeškega duha in srca.

Pošteni ženi pa se krči srce, ko vidi umirati na tisoče svojih tovarišic v gnojišču nemoralnosti, a pomagati ne more, ker nima besede v javnem

Zadnji dnevi na smrti obsojenih.

(Pisma ruskih kaznjencev.) Po Vlad. Korolenko.

I. Po obsodbi.

Prve dni izza obsodbe se počutijo obsojenci razmeroma dobro. Večina dopisov, ki govore o prvih dneh po obsodbi, kaže neko ponosno bodrost, celo ironijo. Nekateri teh dopisov so pesebno značilni in jih navajamo v odlomkih:

„Pišem vam — tako začena eden izmed teh dopisov — ampak naglašam takoj, da sem le malo izobražen, nerazvit in slabo načitan. Gre mi dobro. Smrti se ne bojim. Vedel sem, da pride prejalislej, ker mora priti. Bil sem vedno uverjen, da me obesijo ali ustrelje. Kako, prijatelj, smrt naj bi mi bila grozna?! Ah seveda, nikakor ne. Ne vem kako drugi, ampak jaz sem bil pred obsodbo in po obsodbi enako razpoložen. Le to me vznurja: obenem z menoj so obsodili nedolžnega človeka. Nisem mogel prenesti te sramote in sem kriknil pred sodniki... Zato sem dobil od zvestega paznika — ...“

Čez nekaj časa je pisal isti avtor:

„Vprašate me, kaj počnem v ječi. Težak odgovor. Samega sebe ne morem nadzorovati. Samo eno lahko trdim: duševno sem miren. Zelo miren. Zunanji izgled, lahko rečem, je vesel. Od jutra do mraka sem se smejal in pripovedoval razne anekdote, kajpa humoristične. Včasih se spomnim na vprašanje o življenju. Zamisliš se nekoliko minut in si prizadevaš, da na vse to pozabiš, zakaj itak je vse na zemlji končano. In če je vse končano, čemu si trti glavo; lepše je pozabiti in preživeti zadnje ure v veselju. Sicer pa res ne razumem samega sebe: kakor da nisem pri pameti. Včasih se mi hoče, da se zatrupim. Bojim se umirati zunaj na dvorišču, ob vlažnem vremenu, na dežju. Predno prispeš na morišče, si ves premočen. A vsi tako moker, ni ravno prijetna reč. In pa to: zbudite te po noči. Komaj zaspiš, že te bode, strašijo.“

življenju, oni pa, ki jo imajo, nočejo ničesar storiti.

In med vojno so hoteli ženi naravnost dokazati, da ni za ničesar drugega na svetu, nego za to, da služi kot dekla strasti. Cela krdela zapeljanih deklet so bila na fronti in v zaledju; služila so pod najrazličnejšimi imeni, v resnici pa niso bile ničesar drugega, kakor žrtve moške pohotnosti. Pod najrazličnejšimi pretevezami, kakor da zahteva to blagor domovine, patriotizem, ljubezen do cesarja itd. so jih izvabliali iz mirne in srečne domače hiše v vojašnice, barake in na fronto. Žena, ki je takoj naidušana za vse dobro in lepo, katere požrtvovalnost ne pozna mej, je verjela tem in enakim lepo donečim frazam in se dala prevariti. Ko pa je bila tam, kjer so jo hoteli imeti, je pa bila že tudi izgubljena.

Čuli so se sicer posamezni protesti v časopisju in na shodih proti takemu nečuvnemu ponižavanju ženske osebnosti, a vsi ti protesti so zamrli v splošni podivjanosti in pokvarjenosti. Žena ni imela nikogar, ki bi zastopal njene koristi, ki bi jo vzdignil iz stanja ponižanega razžaljenega bitja. Mož je imel moč v rokah, a od njega ni mogla pričakovati ničesar, saj jo je ravno on tako strašno ponižal. Žena pa ni smela v parlamentu povzdigniti glasu v zaščito svojih sovrstnic, ona ni imela besede pri zakonodaji.

O zdravstveni politiki.

(Konec.)

To in še drugo silno škoduje narodnemu organizmu. Sedaj, ko je vse naše stremljenje posvečeno skrbi, da se čimbolj utrdimo na znotraj in zacelimo vojne rane, mora biti zdravstvena reforma ena najbližjih nalog, ki nas čakajo.

Naglasiti moramo, da je zdravstvena reforma skoraj nemogoča brez izboljšanja sodobnih socialnih in gospodarskih razmer. Dokler bo vladal kapitalistični družabni red, ki brezsrčno izsesava milijonske množice delavskega ljudstva, bo vladalo tudi siromaštvo in beda v tej meri in obliki, kot vlada danes. Ako zbolijo bogataši, so mu na razpolago zdravniki specialisti, če pa zbolijo siromašni delavec, si more komaj privoščiti zdravljenje v najskromnejši meri ali pa sploh ne. Mimogrede bodi povedano, da se v zadnjem času mnogo razpravlja o socializaciji ali podržavljenju zdravniške službe. Zdravnike naj

bi plačala država, a zdraviti bi morali brezplačno. Kakor sme vsakdo pri sodnji izkati pravice, ne da bi moral za to nagraditi sodnika, tako naj vsakdo brezplačno išče zdravja. Vsekakor bo morala država s vsemi sredstvi podpirati boj za ljudsko zdravje, toda brez izboljšanja gospodarskih odnošajev bo ta boj brezuspešen. Jetika se redi samo v nezdravih stanovanjih, pri slabi hrani, v siromaštvu in bedi. Kadar bodo odstranjene te razmere, bo jetičnih silno malo. Tudi pri drugih boleznih moramo vpoštevati gospodarske razmere: prenaporno delo, predolgi delovni čas, pri ženskah zlasti težko delo v času nosečnosti, po porodu in v času dojenja otroka, Zdravstvena politika hoče spremeniti dosedanje določbe obrtnega reda in vsaj mlade matere zaščititi pred brezobzirnim izžemanjem njihovih moči, katero dopušča sodobni družabni red. Ženske se morajo vzgojevati za matere, predno nastopijo to težko in odgovorno mesto v službi naroda in človeštva. Za vsak poklic se zahteva znanje in pripravljenost, le ženske postanejo matere navadno nepoučene in nepripravljene, čeprav je materinski poklic najvažnejši in najsvetejši. K temu morajo prispevati šole, zlasti gospodinjske, ženska izobraževalna društva in druge podobne institucije.

Napovedati se ima najostrejši boj spolnim boleznim. Da pa bo boj v resnici uspešen, se ne more nastopati proti posameznim bolnikom, marveč proti boleznim samim in njihovim vzrokom. Posamezni bolniki se morajo brezplačno zdraviti v posebnih ambulatorijih, ki se odprejo v vsakem večjem mestu. S vso odločnostjo se nastopi proti javni in tajni prostituciji ter pazi na zdravstveno stanje vojaštva. V šolah, z predavanji, z tiskom se mora ljudstvo podučiti, da so spolne bolezni prav tako bolezi kakor n. pr. jetika in da se jih ne sme zatajiti. Če bolnik pravočasno pride k zdravniku, lahko ta bolezen ustavi in jo izleči. Vendar je tudi pouk o spolnih boleznih nezadostno sredstvo: treba je poseči globlje v socialne in gospodarske razmere in pa v splošno moralno bolehavost našega časa. Tu mora zdravstvena politika nastopiti obenem z etiko in s socialno reformo.

Približno isto je z bojem proti alkoholizmu, samo da so pri pijančevanju vzroki bolj zunanji, privzgojeni in da država lažje poseže vmes s strogo kontrolo nad gostilnami in odpravo žganih opojnih pijač oziroma omejitev točenja drugih opojnih pijač.

„Spat gremo ob treh zjutraj,“ piše drugi obsojenec. R. nas je naučil igranja „preference“. Zelo nas je zabaval. Včasih tudi kvartamo in imamo poseben užitek nad izgubo. Opešanja duha ni opaziti na nobenem izmed nas. Ko bi nas kdo pogledal ob strani in bi ne vedel, da smo obsojeni na smrt, tedaj bi lahko z gotovostjo trdil, da nismo normalni. V resnici, sam se čudim, odkod ta naša hladnokrvnost. Iz neke Vaše izjave povzamem, da domnevate, da smo mi v duševnem oziru slabo razpoloženi. Ravno nasprotno: naše razpoloženje nenaravno veselo. Sam smeh, šala, pesmi in pripovedovanje. Na to, kar nas čaka, dobesečno pozabimo. To pa pozabiš po mojem mnenju vsled tega, ker ne sediš sam... Kadar se komur zmračijo obraz, že si drug prizadeva, četudi mogoče nehote, da mu razpodi težke misli in ga priveže k pogovoru ali čemu drugemu... Pridejo pa trenutki neke zlobne jeze, ko moraš storiti bližnjemu kakršnokoli podlost. Kolikor sem mogel opaziti, se tak človek hitro umiri, če se je le za trenutek pošteno razburil in iztresel svojo zlobo. Na nekatere vpliva v takih momentih petje. Zapoje nekaj — in on te bode prav gotovo spremljal.

Takrat se oglašajo izza čvrsto zaklenjenih duri zvoki turobnih pesmi; straža na dvorišču se vznemirja, trka s puškami in vpije: „Vi znotraj, povem vam, molčite!“ Ampak težko je prisiliti, da bi taka pesem utihnila.

2. Še je upanje!

Neki obsojenec piše: „Četudi vemo dobro, da bodo vsakega izmed nas obesili, vendar se nam dozdeva usmrtitev docela neverjetna. Ne moremo verjeti, kako morejo mene, zdravega človeka, polnega moči, odvesti ven in obesiti... Vsak ima rožnato upanje na nekaj, pa naj bo to tudi čudež. Nekateri pričakujejo pomilostitev. Drugi blodijo o prošnji, katero bodo vložili na najvišje ime in si tako podaljšali zadnji rok.“

Govorimo o uspavalnih sredstvih. Ko bi na primer tako-le zaspali in, ko nas pokopljejo, pridejo tovariši pa nas rešijo žive iz rakev. Sanjarili smo tudi o načinu, kako bi se sporazumeli z zdravnikom pred obešenjem“ itd. Vendar je tudi upanje zelo goljufivo in strupeno kakor hašiš. „Mislim — piše nek drugi obsojenec — da nam take blodnje škodujejo v veliki meri, ker je razočaranje, ki neizogibno sledi, preveč bolešno. Kot primer navedem Ch—va. Bil je popolnoma prepričan, da bo njegova smrtna obsodba razveljavljena, ker se je zato potegoval celo sodni dvor, a tudi njegov stric je imel velike stike. Ko so v noči prišli k njemu in mu rekli, da je pomiloščen, jim je slepo verjel in je šel veselo z njimi v kaznilniško pisarno. Kako mu je neki bilo pri srcu, ko so ga spravili na morišče in potegnili z vrvjo navzgor!.. Jaz teh upanj ne gojim. Ne pravim, da bi ne imel nobenih iluzij, ampak te se ne smejo nikdar vkoreniniti. Dosledno pazim na to, da ne sanjarim o svobodi, o tem, kako lepo bi bilo v krogu dragih ljudi, v krogu dobrih prijateljev. Raje si predstavljam, da kmalu umrem. To je bolje. Kot drugi primer navajam P—na. Ta mož ni maral imeti nobenih upov. Toda naenkrat, kdo ve čemu, druge spravljajo na morišče, njega pa puste, čeprav je že minil njegov rok. Navdalo ga je tiho upanje. In on, ki je vedno trdil, da bo nekega dne pred usmrtitvijo vzel strup, katerega je imel skritega, se je sedaj bal strupa in je čakal do zadnjega trenutka. Strup je vzel šele takrat, ko so prišli v celico in mu rekli: „pojdi pod vislice!“ Vsled strupa je padel v nezavest. Prenesli so ga na sveži zrak in skušali vzbuditi. To se je posrečilo. Pred vrati je izbruhal strup, šel v pisarno, spisal poslednja pisma in je šel na morišče. Takih primerov je mnogo in vsi so posledice goljufivih upov, iluzij... Vsak izmed nas se obesi na slamico in tu izgine vsa logika in ves pogum...“

Prekratek je naš prostor, da bi vsaj v glavnem očrtali pereče probleme in zahteve zdravstvene politike. Hoteli smo le pokazati, da obstoja tudi druga politika, nego je ona, ki se vodi pri gostilniških mizah in na volilnih shodih. Tudi z njo se mora seznaniti naše ljudstvo in ji nakloniti vso podporo v delu za blagor najširjih slojev. Hočemo zdravo, krepko, telesno in duševno razvito ljudstvo, bivajoče v zračnih in svetlih domovih, opremljenih s vsemi higijeničnimi pripomočki; hočemo zdravo plodnost tega ljudstva, katera je pogoj razvoja in bodočnosti našega naroda. Država mora nemudoma izvršiti reformo sodobnih socialnih in gospodarskih razmer; vsakemu posamezniku mora omogočiti delo, zasigurati obstoj ter dati možnost, da si ustanovi čimprej lastno družino, iz katere izidejo enkrat čvrsti borilci za visoko poslanstvo človeškega rodu na zemlji.

Žrtve.

Slike iz blaznice po dr. E. Neumannu.

V vrtu za moške (v blaznici) smo našli krepkega, na videz popolnoma zdravega človeka, ki je sekal drva. Začeli smo se pogovarjati. Na naša vprašanja je odgovarjal jasno, čeprav ne tako odprto in svobodno, kakor to delajo normalni ljudje; v njegovem glasu se je čutila neka potrtost in bojažljivost. Morda se bodete čudili, kako je prišel ta človek v blaznico, ko se vendar vidi, da je docela zdrav in razumen, a takšen je vstopil tudi v bolnico. In vendar spada ta mož po pravici samo v norišnico, ker je v času duševne zmedenosti skoraj ubil svojo lastno ženo. Bil je priden človek in pošteno je živel v krogu svoje obitelji. Toda tuintam so mu prihajali trenutki, ko ga je obvladala neka neizrecna in obupna žalost ter mu odvzela vsak zdrav razsodek. V takih trenutkih je podivjal in pričel žugati svojim domačim in psovati mimgredoče. Ko se je umiril, je postal zopet spodoben in ljubezniv človek, pa se niti spominjal ni, kaj je delal v času duševne zmedenosti. Pri poslednjem takem napadu se je lotil orožja in je hotel ustreliti lastno ženo. K sreči so prihiteli sosede in mu pravočasno iztrgali puško iz rok. Vprašujemo se: kako je prišel ta mirni in delavni človek do tega, da je nameraval umoriti lastno ženo? Temu je kriv alkohol! Naš bolnik je padavičav (epileptik), a napadi mu prihajajo, odkar se je udal pijači. Ako pogledamo natančneje zgodovino njegove obitelji, najdemo kmalu edini vzrok nagnenja k epilepsiji: pijanstvo njegovega očeta. Oče je pil zelo mnogo vina in jabolčnega mošta. (Tudi jabolčnica se ne razlikuje mnogo od vina, čeprav jo mnogi hvalijo kot neškodljivo pijačo.) Od dveh njegovih sinov se je eden ustrelil, drugi pa je pijanec kakor oče. — Naš bolnik je torej epileptik, ampak če se popolnoma vzdrži uživanja alkohola, bodo morda napadi docela ponehali, oziroma bodo vsaj redkejši in lažji. Žalibog je ljudem, ki so se že udali uživanju alkohola, zelo težko se odreči tej razvadi, zlasti onim, ki so že trpeli zavoljo alkohola in ki so pametni dovolj, da vidijo, da alkohol ni noben prijatelj in da prav nič ne zmanjšuje dnevnih skrbi.

* *

Pred nami stoji visok štiričdesetletni mož. Opaža se, da je zdrav in pameten, dobrega

naravnega razuma in ima malo večjo kot navadno šolsko izobrazbo. Bil je priden učenec ter je s svojo nadarjenostjo kazal, da ga čaka lepa bodočnost. Ampak vse te lepe upe je uničila pijača. V začetku je pil samo svojo odmerjeno mero vina ali jabolčnega mošta, ampak to mu je le vzbujalo željo za uživanjem večje množine alkohola. Posledica se je pokazala takoj v njegovi obitelji: nemir in prepir je bil vedno na dnevnem redu. Žena je trpela in voljno prinašala, dokler li ni končno ločila od moža — pijanca. On pa je padal vse globlje in globlje, alkohol je postal njegov edini gospodar, a gospodarstvo mu je nazadovalo in propadalo. V redkih trenutkih, ko je bil trezen, ga je prevzel tako silen obup, da bi si enkrat maločane zasadil nož v prsi in končal svojo življenje. Končno se je odločil in prostovoljno vstopil v blaznico, seveda v povsem pijanem stanju. Sprejel ga je njegov sin, štiri-najstletni deček, zdrav in močan. Iz oči so se mu lile solze, na obrazu pa so bile zare:ane črte preranega spoznanja bede in grenkosti življenja, sledovi neme bolesti iz onih časov, ko je sprejel v blaznico svojega pijanega očeta — tako nam je pozneje pripovedoval o svojem očetu, o svoji mrtvi materi. — V blaznici se je stanje tega moža vsled popolne vzdržnosti docela zboljšalo; postal je zopet priden in delaven, o alkoholu pa si je pridobil pravo spoznanje, katerega najbolj karakterizirajo besede, ki jih je izrekel v nekem razgovoru: „Če nekdo plazi ob prepadih in se ubije, ga išče cela občina. Ako pa kdo preveč pije in se na ta način uniči, se pravi: pijanec je, in nihče se ne zmeni zanj!“ — Ko smo ga prvkrat sprejeli v zavod, smo ga morali kmalu odpustiti, ker so to zahtevale njegove gospodarske razmere. Pa kakor hitro se je vrnil domov, je pričel iskati družbe starih tovarišev pijancev, saj so se vsi rogali njegovi vzdržnosti. Silili so ga in mu ponujali polne čaše namesto da bi ga odvrčali od pijače in ga bodrili, naj ostane zvest svojemu sklepu. Onega, ki je ponesrečil na gorah, išče cela občina, da ga reši, ampak za pijanca se ne skrbi nihče, da bi mu pokazal pravo pot, nasprotno, še zapeljuje ga na pogubonosno stezo, ki zopet vodi v norišnico, v prepad...

Prosveta.

Ljubljanski igralci v Radgoni. V torek dne 5. t. m. se je radgonsko mestno gledališče prvič odprlo slovenski Taliji. Gostovali so igralci ljubljanskega dramskega gledališča gospa Bukšek-Bergantova ter gg. Bratina in Trbuhovič. Njihov prihod je bil popolnoma nepričakovan, ker smo šele tri—štiri dni pred gostovanjem izvedeli iz ljubljanskih dnevnikov, da se vrši pri nas predstava. Z ozirom na tukajšnje razmere in zlastin a zakasnelo objavo te prireditve, je razveseljivo, da je bila udeležba tako številna. Predstavljali so Strinbergovega «Upnika» in Cehovega burko «Medved». Igrali so dobro, samozavestno, z vsemi prednostmi šolane umetniške rutine. Zato pa je moralo razgaliti svoj diletantizem občinstvo! Pravi častilec umetnosti mora Ljubljančanom zažmeriti, da so prišli na radgonski oder ravno s Strinbergom. Menim, da se da še lben lažje popularizirati nego Avgust Strinberg, ta razočarani kirurg človeške duše in njenih plamtečih strasti. Strinbergove drame imajo hladno naturalistično pojmovanje življenja, težko tekniko in dolge dijaoge, katere mora gledalec sproti razpletati in kapirati. Baš v tem leži njihovo dejanje, ki ga navadno občinstvo ravno pri Strinbergu toliko pogreša. Osebe, ki nastopajo v «Upniku», so sami histerični tipi, razumljivi le globlje čutečemu in literarno naobraženemu gledalcu. Zato je «Upnik» v Radgoni doživel neuspeh. Na najgljobljih in najbolj tragičnih mestih se je oglasil smeh, ki je kazal,

da občinstvo ni niti približno razumevalo te drame. Ta smeh je ubil tudi resnemu gledalcu vsak miselni učinek in umetniški užitek. Potem pa ta ropot na galeriji in pri vohodu! Občinstvo je prišlo v svoj «element» šele pri drugem komadu. V Cehovem «Medvedu» je našlo novega znanca, ki je vedel izvrstno zabavati. O, kaj takega pa žel! To je umetnost, ta ga je «pogruztal»! — Prihodnjič bi želeli, da se take prireditve razglasijo pravočasno in da se poskrbi za dober aganžma. Potem pa kar burke na oder, gospoda, oziroma sploh kaj bolj «prebavljivega» kot je mračni severni duh, veliki umetnik-mislec Avgust Strinberg. B.

Razne vesti.

Dobro mu je zabrusil. Kmet zagleda v mestu večjo gručo ljudi in vpraša v bližini stoječega gospodiča: «Kaj se je pa zgodilo?» «Nekaj posebnega», je dejal bahavi gospodič, ki ni trpel kmetov. «Krava je znesla jajce!» «A res?» je dejal kmet prijazno. Iz tega jajca bo se zvalil tak osel kakor ste vi.»

Vedno više. Na polju zrakoplovstva je vedno kaj novega. Nek franconski zrakoplovec je dosegel višino 10.000 metrov nad zemljo. V ti višini je radi redkosti zraka težko zdržati zrakoplovcu in tudi aparat ne deluje. M. Ratteau je iznašel aparat, s katerim se je mogoče vzdržati tudi v višini 30.000 metrov. Ta aparat napolnjuje okolico s stisnjenim zrakom. Avijatik pa se nahaja v stekleni sobici, ki ima navadno ozračje. Vrednost te iznajdbe bodo poizkusili praktično.

Kako so v srednjem veku označevali človeško človeško starost. Na gradu Wartburgu so odkrili v dolbini pri oknih slavnostne dvorane slike, ki označujejo človeško starost v podobi živali in zveri. V 10. letu je moški tele, v 20. kozel, v 30. bik, v 40. lev, v 50. lisica, 60. volk, v 70. osa, v 80. mačka, v 90. osel, v 100. pa vol. — Ženske: 10letna deklica je piška, 20letna grlica, 30letna sraka, 40letna ženska je pav, 50letna kokoš, 60letna gos, 70letna skopec, 80letna sova in 90letna — netopir.

Hvaležna kmetica. K prvemu nemškemu carju Viljemu je kmalo po končani nemško-francoski vojski leta 1871 prišla kmetica z dežele z gosjo v rokah; hotela jo je dati cesarju v zahvalo, da se je šest njenih sinov, ki so bili v vojski, vrnilo zdravih domov. Ko so ji hoteli cesarjevi služabniki raztolmačiti, da vendar ne more z gosjo pred cesarja. Je to slišal cesarjev pribočnik, ki je takoj naznanil cesarju, da ga čaka kmetica z gosjo. Cesar je zahteval, naj jo privedejo k njemu. Prijazno jo je spraševal in ona mu je pray po domače razlagala zgodbo njenih sinov. Ko je gos slišala glas svoje gospodinje in rediteljice, je mislila, da more tudi ona kaj povedati, in je začela glasno čebljati. Kmetica jo je poskušala najprej pomiriti, potem pa prevpiti, in tako sta obe vpili pred cesarjem, da je kar grmelo po dvorani. Cesar se je temu prizoru srčno smejal. Kmetico so odslavili, bogato jo obdarivši, gos so pa še dolgo časa redili na cesarjevo povelje v cesarskem gradu.

Viljem ne pride pred sodišče. „Times“ poroča, da bivši nemški cesar Viljem, katerega so nameravali postaviti pred sodišče, ne bo sojen in ostane zaenkrat na Holandskem.

General Djenjikin koraka proti Moskvi. Kakor se poroča iz Haaga, je general Djenjikin, povelnik protiboljševiških čet na Ruskem, zapovedal svojim četam, da prično korakati proti Moskvi.

Slepici odpirajo oči. Iz Londona javljajo, da se angleško časopisje mnogo peča z razmerami na Balkanu in prerokuje novo vojno. Sir Arthur Ewers piše: Dogodki v Jugoslaviji so zelo nevarni. Tri četrtilijona Jugoslovancev naj bi se priklopilo k Italiji. Vojna je nezogibna, če se to zgodi s privoljenjem Pariza. Te vojne ne bo preprečila nobena zveza narodov. — Žal da je to le posamezen glas. Večinoma so evropski diplomati slepi in ne vidijo, da mora priti do nove vojne, ker mali narodi ne morejo mirno požreti vseh krivic, katere jim delajo pariški mogotci.

Protizidovski izgredi na Poljskem. Na Poljskem so na več mestih izbruhnili pogromi proti Židom. Prebivalstvo je oplenilo več židovskih trgovin in skladišč. Te dni je ministrki predsednik Paderowski določil, da pride vsak krivec pred preki sod in da ga bodo sodili v teku 24 ur. Sodišča bodo sodila pri zaprtih vratih.

Krma in Mastin

Da krmo živina, kokoši, pure, goske lažje prebavijo, da je potem meso in mast za uživanje boljše, da je tvoritev jajc in mleka boljše, se primeša krmi enkrat na teden ena pest MASTIN-A. 5 zavitkov Mastin-a zadostuje za odgojo in rejo enega vola, krave, svinje, konja za 6 mesecev. Mastin je dobil največje odlikovanje v Londonu, Parizu, Rimu in na Dunaju. Na tisoč gospodarjev cenil in kupuje ponovno Mastin. Ako ga nima lekarnar ali tvoj trgovec, piši potem z dopisnico po 5 zavitkov Mastina za 17-50 kron, poštnine prosto na: Lekarno Trnkoczy v Ljubljani, Kranjsko, katera z vsako pošto razpošilja naročila na vse strani sveta. 20—12

Posojilnica v Gornji Radgoni

Rentni davek plačuje Posojilnica sama. Daje posojila na vknjižbo, na osebni kredit, na zastave in v tekočem računu pod najugodnejšimi pogoji. — Stanje hranilnih vlog nad 5 milijonov kron. — Račun kr. čekovnega urada v Ljubljani št. 10.593

Trgovci in drugi, ki imajo v Nemški Avstriji bodisi za naročeno blago, bodisi kaka druga plačila, se opozarjajo, da lahko nakažejo ta plačila potom Posojilnice. — Račun poštne hranilnice na Dunaju št. 93.871.

obrestuje hranilne vloge po 3 %.

Dr. Willi Brotmann, poveljnik Bauernratia v Stradnu, je nedavno v Grazer Tagblatte milo zastokal radi jugoslovanske Radgone in pozival Radgončane, naj pobirajo podpise za Nemško Avstrijo. Poročajo nam, da se je ta gospod nahajal delj časa v blaznici v Feldhofu in je po njegovi razvnetosti soditi, da so se mu zopet zazvezale štrime v glavi. Radgona se za take patrone najlepše zahvali!

Dijaški dom v Ptujju. Dobili smo prospekt, iz katerega je razvidno, da nudi ta zavod gojencem vse, kar je potrebno za njih telesni in šolski napredek. Sprejemajo se dijaki za gimnazijo, deško meščansko šolo (letos 1. in event. 2. razred) in izjemoma tudi za 4. in 5. razred ljudske šole. Prijave sprejema in natančnejša pojasnila daje vodstvo dijaškega doma v Ptujju.

Mladika v Ptujju. To je internat za deklice, ki nudi gojenkam stanovanje in hrano, vestno nadzorstvo in raznovrstno izobrazbo, kakor je razvidno iz nam poslanega prospekta. Gojenke lahko obiskujejo gimnazijo, meščansko šolo, gospodinjsko šolo in višjo deklisko šolo (letos 1. razred) učijo se glasbe, modernih jezikov, zdravstva, vzgojeslovja itd., izjemoma se sprejemajo tudi učenke slovenske ali nemške ljudske šole. Prijave sprejema in vsa pojasnila daje vodstvo Mladike v Ptuj.

Štajerskim okrajnim zastopom in občinam v vednost. Za zbor odposlancev občin in okrajnih zastopov, ki je sklican v Celje od predsednika likvidacijske komisije dr. Kukovca za dneva 11. in 12. septembra, je veliko zanimanja. Oglasili so se že poročevalci za občinsko upravo, za vlogo okrajnih zastopov sedaj in v prihodnje, za postopek občinskih in okrajnih hranilnic glede vojnega posojila in za ureditev zdravstva. Predsednik je imel te dni pogovore z deželnim glavarjem v Gradcu in bode poročal o stanju delitve deželne premoženja in dolgov. Predsedništvo deželne vlade za Slovenijo in poverjenik financ sta javila udeležbo s sledečim dopisom: Na poročilo z dne 3. julija 1919, št. 549, se Vam poroča, da smatra poverjenišvo ministrstva financ v Ljubljani nameravano posvetovanje za priporočljivo in da se ga bo rade volje udeležilo po posebnem odposlancu. Seveda bi mogel ta odposlanec eventuelne rezultate tega posvetovanja vzeti samo ad referendum, ker bi pristojala končna odločitev v zadevi, kolikor pride državna finančna uprava v poštev, pač le ministrstvu finansija v Beogradu.

Prekmurje.

Deželna vlada v Ljubljani regentu Aleksandru ob osvoboditvi Prekmurja. Predsedništvo deželne vlade za Slovenijo je ob priliki zasedbe Prekmurja poslalo na kabinetno pisarno Nj. kraljevega Visočanstva prestolonaslednika Aleksandra v Beogradu nastopno brzojavko: Naše hrabre čete so tekom včerajšnega in današnjega dne zasedle Prekmurje, navdušeno pozdravljene po tamkajšnjem slovenskem prebivalstvu. Ob tem zgodovinskem trenutku, ko so bili naši prekmurški bratje rešeni iz tisočletnega robstva, poklanjamo Vašemu kraljevemu Visočanstvu izraz verne udanosti in najgljobje hvaležnosti celokupnega slovenskega naroda. Ljubljana, dne 12. avgusta 1919.

Sprejem jugoslovanskih čet v Belatincih. Iz Belatincev nam poročajo, da je tamošnje vrlo narodnozavedno prebivalstvo s posebnim navdušenjem pozdravilo svoje osvoboditelje. Dne 12. t. m. zjutraj se je zbralo na trgu pred cerkvo okrog 900—1000 ljudi. Ženske so bile praznično oblečene in so trosile cvetlice na pot. Domača belatinska godba je zaigrala jugoslovanske pesmi. Med navdušenimi živjoklici Jugoslaviji, kralju in regentu sta govorila gg. podporačnik Svetec in abiturijent J. Godina. Ta sprejem ostane vsakemu v najlepšem spominu.

Civilnim komisarjen za Prekmurje je imenovan vodja mariborskega okr. glavarstva dr. Lajnsič. Civilni komisar ima začasen sedež v Radgoni, hotel »Pri Solncu« (Vogler).

Ustanovitev Narodnega sosveta za Prekmurje. Civilni komisar je dne 14. t. m. nashodu prekmurških zaupnikov ustanovil Narodni sosvet, v katerem je zastopana vsaka župnij z 2—3 zaupniki, a ti zopet izvolijo ožji upravi odbor. Naloga Narodnega sosveta je, da izraža komisarju želje ljudstva in daje nasvete glede ureditve uprave.

Tkalec ujet. Tkalec, ki je na zagoneten način pobegnil iz Jugoslavije nazaj na Madžarsko, se je skušal s svojimi četami, katere so šteje približno 300 mož, upreti našemu prodiranju. Umikajoči se Tkalečevi oddelki so požgali kakih 15 km južnozahodno od Št. Gotarda, na takozvanem Goričanskem 9 hiš in odgnali kmetovalcem vsa živino. Tkalec pa se je skrival v Prekmurju, dokler ga niso naše čete ujele in ga dne 14. t. m. izročile višji komandi jugoslov. čet v Prekmurju.

Železniška zveza Radgona—Murska Sobota. Poroča se, da so vojaške oblasti pripravljene izpeljati takoj železniško zvezo med Murko Soboto in Radgono in sicer začasno v obliki poljske železnice (Feldbahn). Ljudstvo to namero navdušeno pozdravlja, ker je sedaj Prekmurje v prometnem oziru popolnoma odrezano od sveta. Dokler se pa ta zveza ne izvrši, naj bi se uvedla med Radgono in Mursko Soboto redna avtomobilska zveza za oseben, blagovni in poštni promet.

Povodom belatinskega tabora je bilo več hiš v Belatincih lepo okinčanih z cvetjem in narodnimi zastavami, posebno narodna trgovina g. Osterca. Tam smo videli tudi prebeljene madžarske napise. Tako je prav! Upamo, da v kratkem izginejo vsi madžarski napisi ne le v Belatincih, ampak v celem Prekmurju. Vse, kar spominja na Madžare, spominja na sužnost in mora takoj izginiti! Prekmurci, ne čakajte, da vas naša oblast prisili k temu; brez strahu odstranite madžarske napise in jih nadomestite s slovenskimi!

Murska Sobota. Tukajšnji krčmar B—o spada med ljudi, ki ne bodo imeli mesta med poštenimi Jugoslavi. Ko so se dne 17. t. m. vračali naši gostje iz Belatincev v Radgono, je dajal onim, ki so zahtevali slovensko, neko rjavo, ničvredno tekočino po 20 K liter, a tistim, ki so naročili v nemškem ali madžarskem jeziku, pa naravno vino, ki se je dalo plačati. Takih »boljševikov« mi ne bomo trpeli na naši zemlji!

Kako bo z denarjem? V Prekmurju imamo nežigosane avstro-ogrske bankovce in mnogo boljševiškega denarja. Ta se je vzdrževal v prometu samo vsled terorja, vendar bi bil prevelik udarec za naše ljudstvo, ako bi izgubil vsako veljavo. Kakor se poroča iz Velike Kaniže, je ogrska uradna banka določila za 200 K Kuhnovih (boljševiških) bankovcev 40 K avstro-ogrske banke. Vsekakor je nujno potrebno, da se tudi v Prekmurju uredi to vprašanje. Nežigosani avstro-ogrski bankovci naj bi se takoj žigosali oziroma zamenjali za žigosane. Sedanje finančne razmere v Prekmurju silno ogrožajo naše gospodarske interese, ker smo odrezani od prometa z ostalo Jugoslavijo in ker leži veliko našega kapitala v bankovcih, katerih usoda je negotova. Odtod tudi silna draginja in čezmerno navijanje cen, ki se kaže zadnje dni v Prekmurju. Zahtevamo, da nova vlada brez odlašanja ukrene potrebno.

„Murska Straža“ se prodaja v trgovini gospoda Osterca v Belatincih. Kmalu se bo dobila tudi drugod. Kdor bi jo hotel razprodajati, naj se javi pri upravnistvu; imel bo lep zaslužek. Prekmurkim Slovincem priporočamo, da pridno čitajo in naročujejo „Mursko Stražo“, ki je v času njihovega najhujšega trpljenja odločno zastopala prekmurske koristi in opozarjala našo javnost na strašne krivice, ki so se godile našim rojakom. Sedaj po veseli osvoboditvi bo „Murska Straža“ tembolj posvečena Prekmurju in se bo tem odločeneje zavzemala za potrebe in zahteve vrlih prekmurških Slovincov. Prekmurci, širite „Mursko Stražo“!

Združimo se.

Na Murskem polju, v Križevcih, snujemo že celo leto gospodarsko zadrugo. Cele mesece se govori o tej zadrugi, plačali smo že visoke deleže, a danes še vedno ne vemo, ali ta zadruga obstoji ali ne. Pač pa vemo in občutimo prav dobro, da od te zadruge še vedno nič nimamo in kakor vse kaže, še tudi tako kmalu ničesar imeli ne bomo. Žetev je minila, prodajali bomo nekoliko odvišnega zrnja, sadja imamo letos tudi precej in preden pretečeta dva meseca, bo trgatve tukaj. Komu naj prodajamo te pridelke? Ali morda spet trgovcem, ki nas med vojsko niso hoteli poznati, ki so nas odirali in ki so si z našim blagom pridobili milijonske dobičke?

Naši gospodje, kateri snujejo to zadrugo, mesto da bi razmišljali, kako nam bodo z njo koristili, razmišljajo in pripravajo se rajši, kateri stranki naj se pridružijo, na katere frake naj se obesijo, kakšno politiko naj zasledujejo in kdo bo poslanec. Gospodje, povem Vam, ako začnete že sedaj s politiko, preden ste pričeli

Najnovejša poročila.

Nova pridobitev na Ogrskem.

Pariz, 20. avgusta. „Slov. Narodu“ poročajo, da je kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev prisojena cela Bačka in velik del Baranje ter da je tudi mesto Pečuh definitivno jugoslovansko. (Komitat Bačka ima okrog 800.000 prebivalcev, Baranje čez 350.000 prebivalcev.)

Regent Aleksander o Prekmurju.

Ljubljana, 19. avg. Regent in prestolonaslednik Aleksander se je na vdanostno brzojavko predsedništva deželne vlade za Slovenijo o priliki zasedbe Prekmurja zahvalil z nastopno brzojavko: Belgrad, 18. avgusta. Predsedništvu deželne vlade v Ljubljani. Delim radost predsedništva pokrajinske vlade slovenačke i celog naroda prilikom ulaska naše vojske u Prekmurje i oslobodjenja naše tamošnje braće, kojoj želim, da se pod okriljem zajedničke otačbine ubrz osnazi od pretrpljenih žala, što jih je tudjinski režim još u poslednjim danima počinio. Aleksander.

Govorite povsod slovensko.

z delom, tedaj ste že v naprej na smrt obsojeni. V zadrugah ni mesta za strankarsko politiko! Ali ste že kaj slišali, s kako politiko se peča gospodarska zadruga v Gornji Radgoni in ali Vam je kaj znano, kateri stranki se je obesila na frak? O tej zadrugi ni bilo prej sploh ničesar slišati. Meseca junija so izdali prvi oklic, začetkom julija je bila ustanovljena in od prvega avgusta naprej že posluje v splošno zadovoljnost vseh njenih zadržnikov. Že v prvem oklicu je poudarjala, da ta zadruga ni politična in da imajo v njo pristop vse stranke in vsi stanovi. To je gospodarska zadruga! Vi pa hočete ustanoviti strankarsko-politično zadrugo, zadrugo za politiko. Tega mi nemaramo, zato proč s tako zadrugo! Gospodarska zadruga v Radgoni je pravzaprav itak ustanovljena tudi za naše Mursko polje, kakor tudi za Prekmurje in Slovenske gorice. Kdor je bil zadnje nedeljo v Belatincih na velikem ljudskem taboru, je lahko slišal, da je neki govornik, in sicer, kakor sem po povpraševanju zvedel, zadržni organizator nadrevizor g. Vlad. Pušenjak, prekmurskim Slovincem že obljubil, da ustanovi gornjeradgonska zadruga že v prihodnjih dneh za Prekmurje v Soboti in Belatincih povsod po eno podružnico, katere bodo prebivalstvo oskrbovali z vsem potrebnim.

Ako se ne bi mi z našo zadrugo, katera ni ne ptič in ne miš in katera itak nič ne dela in ne vem gotovo ali že sploh obstoji, mešali vmes, bi gotovo dobili tudi že sem na Mursko polje kako podružnico radgonske gospodarske zadruge. Oni se seveda, ko slišijo naše prepire, ne bodo mešali vmes, zato pa je naša dolžnost, da se obrnemo sami do njih in jih naprosimo, da nam odprejo tu na Murskem polju podružnico svoje zadruge. Vsi deleži, kolikor smo jih že vplačali, naj bi se odstopili radgonski gospodarski zadrugi, taka da bi postali mi njeni člani, ona pa bi nam dala zato podružnico z zmožnim objemom, katerega mi sami itak tudi nimamo. S tem bi odpadlo tudi najtežavnejše vprašanje naše zadruge — politika.

Zato kličem: združimo se!

Kmet iz Murskega polja.

Listnica uredništva.

Slov. Gradec. Dopis došel za to številko prepozno. Ostalo je uredila uprava.

Najboljšo žgano kavo
Surovo kavo I.
Caj
Cokolado
Kekse
Bonbone
Schichtovo milo
Toaletno milo
Cikorijo
Mandeljne
Rozine
Riž
Rum
Cognac

razpošilja po nizki ceni
franko po 5 kg trgovina

Angela Čeh-Vršič
V LJUTOMERU.

Odprl sem
hotel Beograd

(do sedaj »Landwirt«)
v Slovenjemgradu, kjer se nahaja gostilna, kavarna, mesarija, prenočišče, kegljišče, krasen vrt in se dobe vozniki na vse strani. Točil bom vedno najboljša vina in pivo ter kavo. Vsak čas se bodo dobila mrzla in topla jedila. Imel bom v zalogi vina vseh vrst v sodih in steklenicah ter sadjevec na drobno in debelo za razpošiljanje od 56 litrov naprej. Za obilen obisk in naročila se priporoča

Andrej Oset
hotel Beograd
Slovenjigradec.

KARBID

prodaja v vsaki množini Ivan Kovačič, trgovina s steklom v Radgoni.

Garje,

srebečico, kraste, lišaje uniči pri človeku in živini mazilo zoper srebečico. Brez duha in ne maže perila. 1 lonček za eno osebo 6 K. Po pošti 7 K, poštnine prosto. Prodaja in razpošilja s pošto lekarna Trnkoczy v Ljubljani, Kranjsko. 30—13

Prebivalstvo ob Muri, pozor!

Dne 15. t. m. je utonila v Muri soproga gosp. Ivana Obererja v Radincih. Kdor najde njeno truplo, dobi dobro nagrado. Stara je približno 40 let, ima dolge plave lase, oblečena pa je bila v temno bluzo in zeleno krilo. Poročni prstan z znamenji: HO 12./XI. 1902. Naznani naj se ravnateljstvu zdravilišča Slatina-Radenci.

Drva les (rezan)
in deske

v vsaki množini, najbolje cele vagone, kupi

Gospodarska zadruga
za Prekmurje, Mursko polje in Slov. Gorice
r. z. z. o. z.
v Gornji Radgoni.

Zgubila

se je 15. t. m. med 1/9—9 ure zjutraj na potu iz Marijine cerkve do Dolge ulice v Radgoni, dolga, bela, svilen šerpa. Pošteni najditelj naj jo odda proti nagradi na upravištvo »Murske Straže.«

Proda se

10 mesecev stara čistokrvna psica volčje pasme. Vprašati pri Zdravilišču Radinci, kopališčna restavracija.

Sladkorja

je treba manj, če se rabi

„Congo“

surogat kavo
praženo, semleto, mešano z pravo kavo. 1 originalni 63 kg zaboje, sortirano, ukusno, v 1/6, 1/10, 1/20 kg paketirano, franko zaboje K 756.—. Poštna pošiljatev 15 kg sortirano franko K 200.—. Odprava: denar naprej ali povzetje.

Lang & Comp., Osijek.
Brzojavi: **Langcomp.**

Kupim

ali vzamem v najem večjo dobro idočo trgovino z mešanim blagom. Ponudbe pod »Trgovina« na upravištvo »Murske Straže.«

Miši - Podgane
stenice — ščurki

in vsa golazen mora poginiti ako porabljate moja najbolje preizkušena in splošno hvaljena sredstva kot: proti poljskim mišim K 6.—, za podgane in miši K 6.—, za ščurke K 6.—, posebno močna tinktura za stenice K 6.—, uničevalec moljev, prašek za uši v obleki in perilu, proti mravljam, proti ušem pri perutnini K 3.—, prašek proti mrčesu K 5.—, mazilo proti ušem pri ljudeh K 3.—, mazilo za uši pri živini K 3.—, tinktura proti mrčesu na sadju in zelenjavi (uničevalec rastlin) K 3.—. Pošilja po povzetju Zavod za eksport

M. Jünker, Zagreb 46, Petrinjska ulica 3.

Pridne, poštene
slikarske pomočnike

za cerkveno delo sprejme

Vekoslav Mauko
cerkveni in sobni slikar
Radenci.

Prekmurje

Po najnižjih cenah priporoča
manufakturno blago

„Prva slovenska manufakturna trgovina“

Janko Cizej
Radgona, Glavni trg 130
(Stara vojašnica).

RAZGLAS.

Obrtna zadruga I. skupina naznanja, da se vrši dne **7. septembra ob 11. uri predpoldne** v gostilni g. Jankota Hausmanna v Račkem vrhu blizu načelnika Mateja Domajnka sestanek vseh obrtnikov te skupine, kjer se bode razpravljalo o sprejemanju in proglašitvi sposobnosti učencev ter glede plačila. Nastopijo tudi govorniki. Vsi udje I. skupine naj se te seje zanesljivo udeležijo.

Obrtna zadruga I. skupina v Gornji Radgoni.

Načelnik: **Matej Domajnko, l. r.**

Nabirajte

za Ljudsko knjižnico v Radgoni.

REX

priznana najboljše aparate in steklenice za vkuhanje sadja in sočivja itd. ima v zalogi

Ivan Kovačič
trgovina s steklom v **RADGONI**

Glavna tobačna zaloga
v Radgoni prodaja
vse slovenske časopise.

Sprejme se

mlajša moška oseba kot sluga v trgovino v Radgoni. Plača po dogovoru. Kje, pove upravištvo.

Največji

uspeh imajo trgovci in vsi oni, ki želijo kupiti ali imajo kaj za prodati, ako inserirajo v „Murski Straži“, najbolj razširjen slovenski list v Prekmurju, Murskem polju in v Slovenskih goricah.

POSJOJILNICA V GORNJI RADGONI registrovana zadruga z neomejeno zavezo

Hranilne vloge

urada v Ljubljani števil. 10.593. Rentni davek plačuje Posojilnica sama.

Posojila

daje pod najugodnejšimi pogoji in sicer na vknjižbo po 4%, na poroštvo po 4 1/2%. Izposuje tudi na zastavo vrednostnih papirjev. Dolgove pri drugih denarnih zavodih prevzema Posojilnica na sebe in dolžnik plačuje svoj dolg pri Posojilnici naprej. Stroški za to ne presegajo nikdar 10 K. Prošnje za vknjižbo novih kakor tudi za izbris plačanih posojil dela Posojilnica brezplačno, stranka plača le koleke.

Uradne ure

so vsak torek in petek od 9. do 12. ure dopoldne. Ako pa pride na ta dan praznik, uraduje se naslednji dan. Ob uradnih dnevih se sprejema in izplačuje denar. Posojilnica posreduje tudi izplačevanje obresti vojnih posojil brez vsakega odbitka. Sicer pa lahko opravijo stranke vsak dan vse uradne posle in so veljavni, ako njih podpišeta dva v to upravičena funkcionarja.

Pojasnila

se dajajo, prošnje sprejemajo in vsi drugi uradni posli izvršujejo vsak delavnik od 8. do 12. ure dopoldne in od 2. do 5. ure popoldne.

Uradni prostori

so v lastni hiši, Gornji Gris števil. 8.